

Joanna Szlęzak-Matusewicz

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

OPTIMALIZACJA OPODATKOWANIA POŻYCZEK W GRUPACH KAPITAŁOWYCH NA GRUNCIE PODATKU OD CZYNNOŚCI CYWILNOPRAWNYCH

1. Wprowadzenie

Powstawanie i rozwój grup kapitałowych¹ są powodowane różnymi względami. Coraz częściej wśród przesłanek tworzenia grup kapitałowych wymienia się względy finansowe² i powiązane z nimi względy podatkowe. Te pierwsze dotyczą przede wszystkim optymalizacji kosztu kapitału, zwiększenia zdolności do zadłużenia czy też optymalizacji zarządzania gotówką (*cash management*). Względy podatkowe natomiast dotyczą korzystnych skutków podatkowych działań podejmowanych przez grupę kapitałową jako całość. Przykładowo takim działaniem może być zawiązanie podatkowej grupy kapitałowej³ czy też możliwości uzyskania efektu tarczy podatkowej w związku z finansowaniem wewnątrzgrupowym.

Jedną z form finansowania wewnątrzgrupowego jest pożyczka udzielana przez powiązane ze sobą podmioty. Najczęściej podmiotem finansującym jest spółka matka,

¹ Dla potrzeb niniejszego opracowania przez grupę kapitałową rozumie się zespół przedsiębiorstw samodzielnych pod względem prawnym, powołanych do realizacji wspólnego celu gospodarczego, powiązanych kapitałowo i ewentualnie w inny sposób. Z punktu widzenia analizy przepisów podatkowych najistotniejsze są powiązania kapitałowe, ponieważ ich stopień determinuje konieczność przestrzegania wielu wymogów (np. przepisy o cenach transferowych, przepisy o niedostatecznej kapitalizacji).

² M. Reimlein, *Cash pooling czy netting? W poszukiwaniu efektywnych instrumentów zarządzania finansami grupy kapitałowej*, w: *Obszary badawcze we współczesnej rachunkowości*, red. W. Gabrusewicz, J. Samelak, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2012, s. 87; H. Sikacz, *Ocena sytuacji finansowej operacyjnych grup kapitałowych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011, s. 60.

³ Por. szerzej art. 1a Ustawy z dnia 15 lutego 1992 roku o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. 2011 nr 74 poz. 397, dalej: updop).

a finansowanym – spółka córka. Nie jest to jednak regułą. Ze względu na prowadzoną politykę finansową lub podatkową pożyczki mogą być zawierane przez spółki siostry lub też podmioty powiązane ze sobą w sposób pośredni. Do korzyści wynikających z zaciągnięcia długu wewnątrzgrupowego należy zaliczyć: konkurencyjne oprocentowanie, uproszczoną procedurę zawarcia umowy pożyczki, uniknięcie czasochłonnej procedury związanej z badaniem zdolności kredytowej, minimalne wymogi dokumentacyjne, krótki czas negocjacji, brak ukrytych kosztów zawarcia pożyczki (np. prowizje), brak ustanowienia zabezpieczeń związanych z mniejszą rolą zdolności kredytowej pożyczkobiorcy przy zawieraniu umowy⁴.

Pożyczki wewnątrzgrupowe wywierają określone skutki podatkowe zarówno po stronie pożyczkodawcy, jak i pożyczkobiorcy. Skutki te mogą dotyczyć samego transferu kapitału i odsetek.

Celem rozważań w niniejszym opracowaniu jest określenie skutków podatkowych zawarcia umowy pożyczki na gruncie podatku od czynności cywilnoprawnych i wskazanie w tym zakresie instrumentów optymalizacji podatkowej. Przez optymalizację podatkową autorka rozumie wybór takiego rozwiązania (prawnego) w stosunku do konkretnej transakcji, który zapewni podatnikowi minimalizację obciążeń podatkowych⁵. Z uwagi na to, że nieodzownym elementem działań optymalizacyjnych podatników jest ryzyko podatkowe, autorka w opracowaniu wskaże jego potencjalne obszary⁶.

2. Pożyczka w świetle podatku od czynności cywilnoprawnych

Podatek od czynności cywilnoprawnych jest podatkiem, którym są obciążone wyłącznie czynności wprost zdefiniowane przez ustawodawcę. Wśród czynności podlegających opodatkowaniu ustawodawca wskazuje umowy pożyczki pieniędzy i rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku⁷. W odniesieniu do pożyczek między

⁴ Por. J. Szlęzak-Matusewicz, *Finansowanie wewnątrzgrupowe*, w: *Finansowanie przedsiębiorstwa. Ujęcie teoretyczno-praktyczne*, red. P. Felis, J. Szlęzak-Matusewicz, Wolters Kluwer, Warszawa 2014, s. 281–347.

⁵ Szerzej na ten temat zob. J. Szlęzak-Matusewicz, *Zarządzanie podatkami osób fizycznych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013, s. 17.

⁶ Szerzej na ten temat zob. J. Szlęzak-Matusewicz, *Zarządzanie ryzykiem podatkowym w przedsiębiorstwie*, „Studia i Prace” Kolegium Zarządzania i Finansów Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, nr 86/2008, s. 48–58.

⁷ Art. 1 ust. 1 pkt 1 lit. b Ustawy z dnia 9 września 2000 roku o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz.U. 2010 nr 101 poz. 649, dalej: upcc lub PCC).

spółkami grupy kapitałowej obciążony podatkiem jest pożyczkobiorca, który jest zobowiązany do uiszczenia podatku w wysokości 2% kwoty pożyczki⁸. Obowiązek podatkowy powstaje z chwilą podpisania umowy pożyczki bez względu na to, czy pożyczkobiorca faktycznie otrzymał środki pieniężne⁹. Podatek ten może zostać jednak wyeliminowany dzięki zastosowaniu technik optymalizacji podatkowej.

Optymalizacja opodatkowania pożyczek w grupie kapitałowej dotyczy analizy trzech obszarów przepisów ustawy o podatku od czynności cywilnoprawnych:

- wyłączenia z opodatkowania pożyczek,
- warunków opodatkowania pożyczki,
- zwolnień z opodatkowania pożyczki.

3. Wyłączenia z opodatkowania pożyczek

W świetle przepisów o podatku od czynności cywilnoprawnych nie podlegają temu podatkowi czynności cywilnoprawne inne niż umowa spółki i jej zmiany, jeżeli przynajmniej jedna ze stron z tytułu dokonania tej czynności jest:¹⁰

- opodatkowana podatkiem od towarów i usług¹¹ albo
- zwolniona z podatku od towarów i usług, z wyjątkiem
 - umów sprzedaży i zamiany, których przedmiotem jest nieruchomości lub jej część, albo prawo użytkowania wieczystego, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu, prawo do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej lub prawo do miejsca postojowego w garażu wielostanowiskowym lub udział w tych prawach,
 - umowy sprzedaży udziałów i akcji w spółkach handlowych.

W myśl art. 15 ust. 1 uptu podatnikami są osoby prawne, jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne wykonujące samodzielnie działalność gospodarczą, o której mowa w art. 15 ust. 2 ustawy o VAT, bez względu na cel lub rezultat takiej działalności. Na gruncie ustawy o VAT działalność gospodarcza

⁸ Art. 7 ust 1 pkt 4 upcc.

⁹ Art 3 ust. 1 pkt 1 upcc, podatnik jest zobowiązany bez wezwania organu podatkowego złożyć deklarację PCC-3 oraz obliczyć i wpłacić podatek w terminie 14 dni od dnia powstania obowiązku podatkowego. Por. art. 10 ust. 1 upcc).

¹⁰ Kwestia opodatkowania VAT nie ma znaczenia w przypadku pożyczek udzielanych przez wspólnika spółce osobowej. Te bowiem, na gruncie ustawy o PCC, są traktowane jako zmiana umowy spółki i na zasadach właściwych dla umów spółki są opodatkowane. Dlatego też nie korzystają w żadnym przypadku z wyłączenia spod opodatkowania w oparciu o art. 2 pkt 4 upcc. Opodatkowane są stawką w wysokości 0,5%.

¹¹ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r o podatku od towarów i usług (Dz.U. 2011 nr 177 poz. 1054, dalej: uptu lub VAT).

obejmuje wszelką działalność producentów, handlowców lub usługodawców, w tym podmiotów pozyskujących zasoby naturalne oraz rolników, a także działalność osób wykonujących wolne zawody. Działalność gospodarcza obejmuje w szczególności czynności polegające na wykorzystywaniu towarów lub wartości niematerialnych i prawnych w sposób ciągły dla celów zarobkowych. Jednocześnie niektóre czynności, w tym udzielanie pożyczek¹², są zwolnione z podatku od towarów i usług.

Opodatkowanie udzielenia pożyczki nie przysparza trudności w przypadku, gdy udzielanie pożyczek jest jednym z przedmiotów działalności przedsiębiorcy. Wówczas usługa taka podlega co do zasady opodatkowaniu VAT, jest jednak z niego zwolniona na mocy art. 43 ust. 1 pkt 38 ustawy o VAT. W konsekwencji nie jest opodatkowana podatkiem od czynności cywilnoprawnych. Nie zawsze jednak dzieje się tak, że spółki grup kapitałowych udzielają pożyczek innym spółkom w sposób profesjonalny. Wsparcie finansowe jednej spółki przez drugą może mieć różny charakter w zależności od potrzeb – częstotliwy, jednorazowy, o charakterze profesjonalnym lub okazjonalnym.

Zasadniczą kwestią dla opodatkowania pożyczki podatkiem od czynności cywilnoprawnych w omawianych stosunkach jest więc rozstrzygnięcie, czy czynność udzielenia pożyczki przez spółkę grupy kapitałowej innej spółce tej samej grupy kapitałowej dokonana w sposób nieprofesjonalny jest wykonywana w ramach prowadzonej działalności gospodarczej i czy podlega w konsekwencji przepisom ustawy o VAT (korzystając jednocześnie ze zwolnienia przedmiotowego). Jeśli tak, nie będzie wtedy podlegała opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych. Jeśli zaś pozostaje poza zakresem ustawy o VAT, będzie podlegała opodatkowaniu PCC.

Stanowisko organów podatkowych wyrażane w interpretacjach podatkowych w większości przypadków jest raczej korzystne dla podatników. Uznają one bowiem, że czynność udzielenia pożyczki stanowi usługę w rozumieniu art. 8 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług, podlegającą opodatkowaniu tym podatkiem zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 1 ustawy, przy czym korzysta ze zwolnienia od podatku na podstawie art. 43 ust. 1 pkt 38 upu. Zgodnie z wydawanymi interpretacjami indywidualnymi udzielanie pożyczek przez podmiot prowadzący działalność gospodarczą w związku z jej prowadzeniem można identyfikować i zaliczać do zawodowej płaszczyzny jednostki, a więc uznać za rodzącą obowiązki w podatku od towarów i usług, nawet gdy te czynności nie znajdują się w jej zakresie przedmiotowym. Co więcej, organy podatkowe stoją na stanowisku, iż udzielenie pożyczki przez podatnika VAT należy traktować jako odpłatne świadczenie usług bez względu na częstotliwość ich udzielania, tak więc nawet jednorazowe udzielenie pożyczki

¹² Art. 43 ust 1 pkt 38 ustawy o VAT.

będzie skutkowało uznaniem, iż pożyczkodawca wyświadczył usługę. Nieważny jest także fakt zgłoszenia świadczenia usług finansowych do KRS jako przedmiotu działalności¹³. Z kolei uznanie umowy pożyczki za czynność podlegającą przepisom o podatku od towarów i usług stanowi jednocześnie przesłankę do zwolnienia jej z podatku od czynności cywilnoprawnych.

Podobnie wypowiedział się Wojewódzki Sąd Administracyjny w wyroku z 2011 roku¹⁴, uznając, że „jeżeli podmiot prowadzący działalność gospodarczą udziela pożyczki, to mimo iż nie jest to zasadniczy zakres działalności i czynność taka nie została wskazana w przedmiocie działalności w Krajowym Rejestrze Sądowym, udzielenie pożyczki należy uznać za czynność w ramach prowadzonej działalności opodatkowanej VAT, a co za tym idzie za czynność zwolnioną z art. 2 pkt 4 upcc”. Zdaniem sądu decydujące znaczenie dla uznania pożyczkodawcy za podatnika VAT w związku z udzieleniem pożyczki mają dwie okoliczności: wykorzystanie przy udzieleniu pożyczki przedsiębiorstwa pożyczkodawcy i odpłatny charakter czynności. Z kolei Wojewódzki Sąd Administracyjny w wyroku z 2012 roku¹⁵ stwierdził, że w przypadku podatnika podatku od towarów i usług, prowadzącego działalność gospodarczą w rozumieniu art. 15 ust. 2 ustawy o podatku od towarów i usług, podmiot ten działa w charakterze podatnika odnośnie do wszystkich wykonywanych przez niego czynności, czyli tych, które mieszczą się w przedmiocie jego działalności gospodarczej, jak również tych, które stanowią bezpośrednie, stałe i konieczne uzupełnienie takiej działalności (mające charakter sporadyczny, okazjonalny, incydentalny).

Pamiętać jednak trzeba, że kwestia uznania pożyczki udzielanej okazjonalnie przez podmioty grupy kapitałowej, przy założeniu braku zwolnienia, nie jest do końca jednoznaczna, na co zwrócił uwagę Naczelny Sąd Administracyjny w jednym z wyroków¹⁶. Uznano w nim, że pożyczka mająca wyłącznie charakter okazjonalny nie nosi cech systematyczności i nie jest też zorganizowaną i świadczoną w sposób ciągły usługą pośrednictwa finansowego. Tym samym spółka, która udzieliła pożyczki, nie występowała w roli podatnika, a co za tym idzie usługa taka nie mogła być zwolniona z VAT-u, ponieważ pozostawała poza zakresem ustawy o VAT. Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził zatem, że w odniesieniu do tej umowy pożyczki nie powstał obowiązek podatkowy w VAT, gdyż dokonana czynność cywilnoprawna nie

¹³ Por. np. interpretacja indywidualna z 6 czerwca 2013 roku, IPTPP2/443-217/13-2/AW; interpretacja indywidualna z 22 maja 2013 roku, IPPP2/443-232/13-4/KG; interpretacja indywidualna z 17 maja 2013 roku, IBPP2/443-158/13/IK; interpretacja indywidualna z 13 listopada 2013, ILPB2/436-213/13-2/WS.

¹⁴ Wyrok WSA z 4 października 2011 roku, I SA/Łd 1085/11.

¹⁵ Wyrok WSA z 18 stycznia 2012 roku, I SA/Po 640/11.

¹⁶ Wyrok NSA z 30 maja 2012 roku, II FSK 2276/10.

była usługą pośrednictwa finansowego zwolnioną z tego podatku. W konsekwencji nie zostały spełnione warunki określone w art. 2 pkt 4 ustawy o PCC, pozwalające na wyłączenie od opodatkowania tym podatkiem przedmiotowej umowy pożyczki.

Z powyższą tezą wyroku NSA trudno się zgodzić, ponieważ jej odniesienie do praktyki działalności przedsiębiorców oznaczałoby, że każda czynność o charakterze okazjonalnym (w tym np. sprzedaż środka trwałego) powinna pozostać poza zakresem opodatkowania VAT, co z drugiej strony wypaczyłoby system podatku od wartości dodanej. W tej kwestii warto także przytoczyć orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości UE, który stwierdził, że „artykuł 9 ust. 1 dyrektywy Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 roku w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej należy interpretować w ten sposób, że osoba fizyczna¹⁷, która już jest podatnikiem podatku od wartości dodanej w związku ze swoją działalnością (prywatnego komornika), powinna zostać uznana za podatnika względem każdej innej działalności gospodarczej wykonywanej w sposób okazjonalny pod warunkiem, że działalność ta stanowi działalność w rozumieniu art. 9 ust. 1 akapit drugi dyrektywy 2006/112”¹⁸.

Podsumowując dotychczasowe rozważania, należy stwierdzić, że optymalizacji podatkowej polegającej na wyeliminowaniu podatku od czynności cywilnoprawnych powinno służyć:

- wykazanie, że pożyczka jest udzielana w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, oraz
- wykazanie, że pożyczka jest oprocentowana.

Uznanie pożyczki udzielonej w ramach grupy kapitałowej za przedmiot opodatkowania PCC nie przesądza jeszcze o tym, że wystąpi z tego tytułu podatek. Dla opodatkowania pożyczki istotne są bowiem okoliczności jej udzielenia.

4. Warunki opodatkowania pożyczki w świetle przepisów upcc

Podstawowym warunkiem opodatkowania PCC jest warunek wymieniony w art. 1 ust. 4 upcc, zgodnie z którym czynności cywilnoprawne podlegają temu podatkowi (z wyjątkiem umów spółki i ich zmian), jeżeli ich przedmiotem są:

- rzeczy znajdujące się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub prawa majątkowe wykonywane na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;

¹⁷ Tezę orzeczenia można także odnieść do osób prawnych.

¹⁸ Wyrok Trybunału (pierwsza izba) z 13 czerwca 2013 roku w sprawie C-62/12 Galin Kostov przeciwko Direktor na Direktsia «Obzhalvane I upravlenie na izpalnenieto» – Varna pri Tsentralno upravlenie na Natsionalnata agentsia za prihodite.

- rzeczy znajdujące się za granicą lub prawa majątkowe wykonywane za granicą w przypadku, gdy nabywca ma miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i czynność cywilnoprawna została dokonana na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Reguły opodatkowania PCC dotyczą więc dwóch sytuacji. W pierwszej z nich, jeżeli przedmiotem czynności cywilnoprawnej są rzeczy znajdujące się w Polsce lub prawa majątkowe są wykonywane w Polsce, to czynność podlega opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych bez względu na miejsce zawarcia umowy, również wtedy, gdy umowa została zawarta poza granicami Polski, bez względu na miejsce zamieszkania lub siedziby stron umowy. A zatem jeżeli pieniądze będące przedmiotem pożyczki są zlokalizowane w Polsce, to bez względu na to, gdzie jest zlokalizowana siedziba spółki (w Polsce czy za granicą) i gdzie jest podpisana umowa, czynność w postaci udzielenia pożyczki będzie podlegała opodatkowaniu w Polsce.

W drugiej sytuacji, jeśli rzeczy znajdują się za granicą lub prawa majątkowe wykonywane są za granicą, o opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych decyduje łączne spełnienie dwóch warunków: po pierwsze, nabywca musi mieć miejsce zamieszkania lub siedzibę w Polsce i, po drugie, czynność cywilnoprawna (np. umowa pożyczki) musi być dokonana w Polsce. Przekładając tę zasadę na grunt funkcjonowania grup kapitałowych, można zauważyć, że wyeliminowanie opodatkowania nastąpi, jeśli środki pieniężne znajdują się za granicą (np. w kasie zagranicznej spółki powiązanej, która udziela pożyczki spółce powiązanej z Polski), a umowa zostanie zawarta za granicą. Jeśli bowiem uznać pieniądź za rzecz, istotne dla opodatkowania ma miejsce położenia pieniędzy. Jeśli więc są zlokalizowane np. na zagranicznym rachunku zagranicznej spółki powiązanej pełniącej rolę pożyczkodawcy, podpisanie umowy pożyczki za granicą wyeliminuje opodatkowanie PCC. Z drugiej strony, jeżeli w momencie zawarcia umowy pożyczki pieniądze znajdują się na rachunku bankowym prowadzonym w Polsce, to podlegają one opodatkowaniu podatkiem od czynności cywilnoprawnych niezależnie od miejsca zawarcia umowy pożyczki i siedziby (miejsca zamieszkania) pożyczkobiorcy.

Pogląd traktowania pieniądza bezgotówkowego jako rzecz jest reprezentowany przez organy podatkowe i niektóre sądy administracyjne. W świetle ich interpretacji pieniądze to rzeczy *sui generis*, których wartość nie wynika z ich właściwości fizycznych, lecz z określenia i gwarancji, jakie im zapewnia państwo¹⁹.

Sytuacja zmienia się diametralnie, jeśli pieniądź bezgotówkowy zostanie potraktowany jako prawo majątkowe. Pogląd taki jest wyrażany przez niektóre sądy

¹⁹ Wyrok NSA z 8 czerwca 2006 roku, II FSK 819/05.

administracyjne²⁰. Ich zdaniem o obowiązku podatkowym w PCC decyduje wykonanie tego prawa. A zatem, gdy pożyczka zostanie udzielona poprzez przelew bankowy z polskiego rachunku polskiej spółki na rzecz zagranicznego podmiotu, opodatkowanie nie wystąpi, ponieważ prawa majątkowe zostaną wykonane za granicą²¹.

Na tle wydawanych orzeczeń sądów administracyjnych powstaje więc wątpliwość, czy traktowanie pieniądza jako prawa majątkowego w znaczeniu przyjętym przez sądy powinna przesądzać o kwestii opodatkowania PCC. Wydaje się, że sposób przeniesienia własności przedmiotu pożyczki w odniesieniu do opodatkowania nie powinien być istotny. Analiza niektórych orzeczeń sądowych może jednak prowadzić do wniosku, że pożyczka udzielona w formie gotówkowej i bezgotówkowej rodzi odmienne skutki w podatku od czynności cywilnoprawnych. Zdaniem autorki sposób wykonania umowy pożyczki nie powinien mieć znaczenia w kontekście powstania obowiązku podatkowego w PCC. W przeciwnym razie, prowadziłoby to powstania luki prawnej, jednocześnie potęgując ryzyko podatkowe swobodnej interpretacji pojęcia „pieniądz”.

Słusznym wydaje się więc pogląd, zgodnie z którym pieniądz jest prawem w określonej kwocie, a miejscem wykonywania tego prawa (w chwili zawarcia umowy pożyczki), bez względu na charakter nośnika pieniądza, jest miejsce znajdowania się (przechowywania) nośnika materialnego (znaków pieniężnych) bądź miejsce prowadzenia rachunku bankowego²².

Skutkiem przyjęcia powyższego stanowiska jest opodatkowanie PCC tych pożyczek pieniężnych, których środki są zdeponowane w Polsce bez względu na kierunek przelewu (zagranica czy Polska). Wydaje się, że podejście to jest słuszne i eliminuje ryzyko podatkowe, a optymalizacja podatkowa w tym przypadku nie będzie możliwa. Natomiast wtedy, gdy środki pieniężne są zdeponowane na rachunku za granicą i umowa zostanie podpisana za granicą, opodatkowanie PCC nie wystąpi.

5. Zwolnienie z opodatkowania pożyczki

Ewentualne podleganie opodatkowaniu może zostać wyeliminowane w wyniku skorzystania ze zwolnienia pożyczki z podatku. Kwestia zwolnienia z podatku z ty-

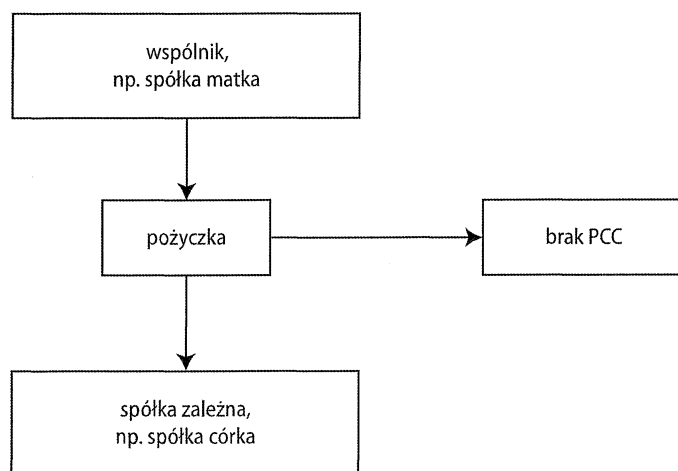
²⁰ Wyrok z NSA z 15 listopada 2011 roku, II FSK 850/10; wyrok NSA z 15 października 2004 roku, II FSK 597/04.

²¹ Miejscem wykonania świadczenia pieniężnego, wobec braku innych postanowień umownych, jest miejsce zamieszkania (siedziby) wierzyciela. Por. szerzej art. 454 § 1 Kodeksu cywilnego.

²² Por. A. Goettel, *Pożyczka w drodze przelewu bankowego na rzecz podmiotu zagranicznego a PCC. Glosa do wyroku NSA z 15 listopada 2011, II FSK 850/10*, „Monitor Podatkowy”, nr 8/12, s. 45.

tułu zaciągnięcia pożyczki w grupie kapitałowej zależy przede wszystkim od tego, kto jest pożyczkodawcą i pożyczkobiorcą. Analiza przepisów o podatku od czynności cywilnoprawnych stanowi podstawę do wyodrębnienia dwóch przypadków przepływu pożyczki generujących odmienne skutki podatkowe.

Pierwszy przypadek dotyczy pożyczki udzielanej spółce przez jej wspólnika. W praktyce może dotyczyć finansowania spółki zależnej przez spółkę matkę lub inną spółkę posiadającą udział mniejszościowy, ale o charakterze bezpośrednim (por. rysunek 1). Począwszy od 1 stycznia 2009 roku zwolnione z podatku od czynności cywilnoprawnych są pożyczki udzielane przez wspólnika (akcjonariusza) spółce kapitałowej²³. Przy czym zwolnienie to nie jest uwarunkowane stopniem powiązań, tak jak ma to miejsce np. w podatku dochodowym. Istotny jest zatem wyłącznie fakt jakichkolwiek powiązań bezpośrednich, aby skorzystać ze zwolnienia.

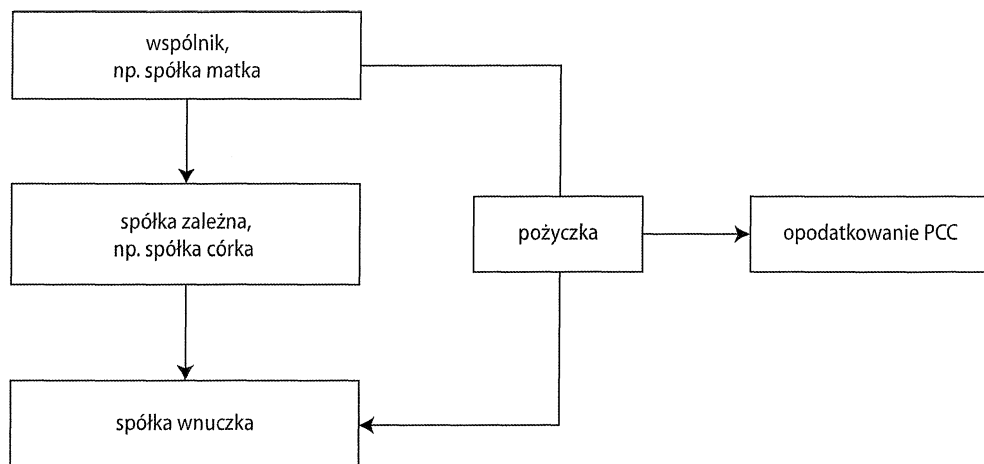

Rysunek 1. Pożyczka udzielana spółce przez jej wspólnika

Źródło: opracowanie własne.

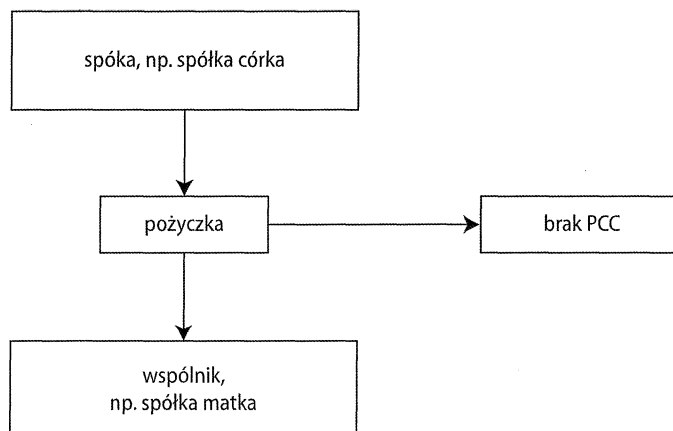
Zwolnienia nie można jednak rozszerzać na inne przypadki. Przykładowo przepływ środków pieniężnych w postaci pożyczki między podmiotami z grupy kapitałowej, ale powiązanych w sposób pośredni (por. rysunek 2), lub też pożyczki udzielone spółce matce przez spółkę córkę (por. rysunek 3) będą co do zasady opodatkowane.

²³ Art. 9 pkt 10 lit. i upcc.

Rysunek 2. Pożyczka udzielana spółce powiązanej w sposób pośredni

Źródło: opracowanie własne.

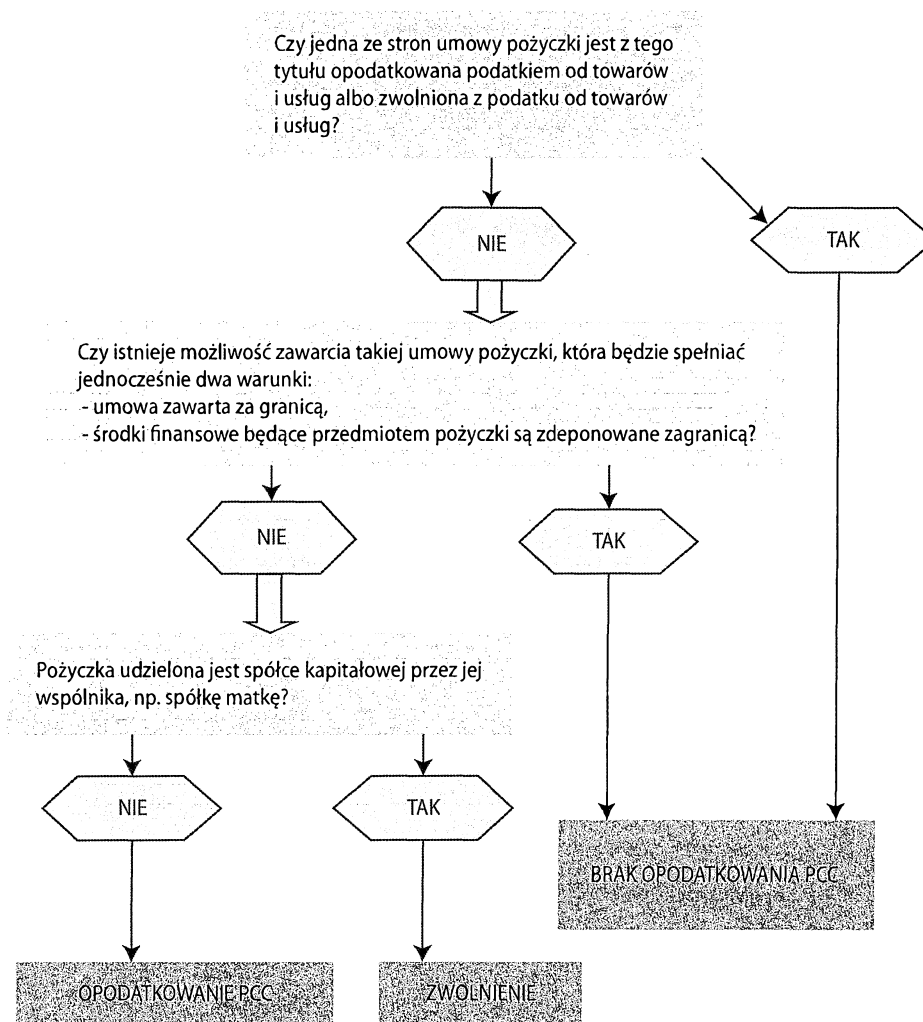
Rysunek 3. Pożyczka udzielana wspólnikowi przez spółkę

Źródło: opracowanie własne.

6. Zakończenie

Zaciągnięcie pożyczki wewnątrzgrupowej jest korzystniejsze w porównaniu z innymi formami finansowania dostępnymi na rynku. W analizie korzyści należy jednak wziąć pod uwagę skutki podatkowe zawarcia umowy pożyczki zarówno po stronie pożyczkobiorcy, jak i pożyczkodawcy. W przypadku podatku od czynności

cywilnoprawnych skutki te dotyczą wyłącznie pożyczkobiorcy, który jest podatnikiem tego podatku, a przedmiotem opodatkowania jest transfer kapitału. Odsetki w tej konstrukcji podatkowej pozostają bez znaczenia. Przy relatywnie dużych kwotach pożyczek podatek w wysokości 2% wartości pożyczki może stanowić znaczną pozycję kosztową. Z tego względu przedsiębiorcy poszukują takich instrumentów optymalizacyjnych, które pozwolą wyeliminować opodatkowanie PCC.

Rysunek 4. Schemat postępowania w optymalizacji opodatkowania pożyczki w grupie kapitałowej

Źródło: opracowanie własne.

Podstawowym instrumentem optymalizacyjnym jest w tym przypadku wyłączenie z opodatkowania PCC, o ile przynajmniej jedna ze stron z tytułu zawarcia umowy pożyczki jest opodatkowana podatkiem od towarów i usług albo z niego zwolniona (por. rysunek 4). Optymalizacja podatkowa jest także możliwa w sytuacji, gdy środki pieniężne są zdeponowane na rachunku za granicą i umowa zostanie podpisana za granicą. Spółki grupy kapitałowej mogą także skorzystać ze zwolnienia w sytuacji finansowania spółki przez jej wspólnika.

Bibliografia

- Goettel A., *Pożyczka w drodze przelewu bankowego na rzecz podmiotu zagranicznego a PCC. Glosa do wyroku NSA z 15 listopada 2011, II FSK 850/10*, „Monitor Podatkowy” nr 8/12.
- Interpretacja indywidualna z 17 maja 2013 roku, IBPP2/443-158/13/IK.
- Interpretacja indywidualna z 22 maja 2013 roku, IPPP2/443-232/13-4/KG.
- Interpretacja indywidualna z 6 czerwca 2013 roku, IPTPP2/443-217/13-2/AW.
- Interpretacja indywidualna z 13 listopada 2013 roku, ILPB2/436-213/13-2/WS.
- Remlein M., *Cash pooling czy netting? W poszukiwaniu efektywnych instrumentów zarządzania finansami grupy kapitałowej w: Obszary badawcze we współczesnej rachunkowości*, red. W. Gabrusewicz, J. Samelak, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2012.
- Sikacz H., *Ocena sytuacji finansowej operacyjnych grup kapitałowych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011.
- Szlęzak-Matusewicz J., *Finansowanie wewnątrzgrupowe*, w: *Finansowanie przedsiębiorstwa. Ujęcie teoretyczno-praktyczne*, red. P. Felis, J. Szlęzak-Matusewicz, Wolters Kluwer, Warszawa 2014.
- Szlęzak-Matusewicz J., *Zarządzanie podatkami osób fizycznych*, Wolters Kluwer, Warszawa 2013.
- Szlęzak-Matusewicz J., *Zarządzanie ryzykiem podatkowym w przedsiębiorstwie*, „Studia i Prace” Kolegium Zarządzania i Finansów Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, nr 86/2008.
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 roku o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. 2011 nr 74 poz. 397).
- Ustawa z dnia 9 września 2000 roku o podatku od czynności cywilnoprawnych (Dz.U. 2010 nr 101 poz. 649).
- Ustawa z dnia 11 marca 2004 roku o podatku od towarów i usług (Dz.U. 2011 nr 177 poz. 1054).

Wyrok NSA z 15 października 2004 roku, II FSK 597/04.

Wyrok NSA z 8 czerwca 2006 roku, II FSK 819/05.

Wyrok NSA 15 listopada 2011 roku, II FSK 850/10.

Wyrok NSA z 30 maja 2012 roku, II FSK 2276/10.

Wyrok WSA z 4 października 2011 roku, I SA/Łd 1085/11.

Wyrok WSA z 18 stycznia 2012 roku, I SA/Po 640/11.

Wyrok Trybunału (pierwsza izba) z dnia 13 czerwca 2013 roku w sprawie C-62/12 Galin Kostov przeciwko Direktor na Direktsia «Obzhalvane I upravlenie na izpalnenieto» – Varna pri Tsentralno upravlenie na Natsionalnata agentsia za prihodite.